

SXEDIO.G57

17.2.1959: ΜΕ ΑΙΣΙΟΔΟΞΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ ΤΩΝ ΣΕΛΓΟΥΙΝ ΛΟΙΝΤ, ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΒΕΡΩΦ ΚΑΙ ΦΑΤΙΝ ΖΟΡΛΟΥ ΑΡΑΧΙΣΕ Η ΠΕΝΤΑΜΕΡΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΤΟ ΛΑΓΚΑΣΤΕΡ ΧΑΟΥΖ

Η ατμόσφαιρα ήταν χαρούμενη στο "Λάγκαστερ Χάουζ", τη σπουδαιότερη βικτωριανή ιδιωτική κατοικία της Αγγλίας που κτίστηκε το **1841** και δωρήθηκε από το Δούκα του Σάδερλαντ στη βρετανική Κυβέρνηση για την πραγματοποίηση διεθνών διασκέψεων, όπως αυτή που συγκλήθηκε για την Κύπρο.

Οι αντιπρόσωποι κάθονταν γύρω από στρογγύλο τραπέζι στην αίθουσα μουσικής του κτιρίου. Σ' αυτή την αίθουσα ο Σοπέν είχε εκτελέσει διάφορα μουσικά κομμάτια στο πιάνο για τη βασίλισσα Βικτώρια.

Το κτίριο βρισκόταν μερικές εκατοντάδες μέτρα από τα Ανάκτορα του Μπάκιγχαμ και γύρω από αυτό η Αστυνομία είχε πάρει αυστηρά μέτρα ασφαλείας.

Οι αντιπροσωπείες της Τουρκίας και της Ελλάδας κάθονταν στο τραπέζι απέναντι από τα μέλη της βρετανικής αντιπροσωπείας, επικεφαλής της οποίας ήταν ο Υπουργός Εξωτερικών Σέλγουϊν Λόϊντ.

Ο βρετανός Υπουργός περιστοιχιζόταν από τον Υπουργό Αποικιών Άλαν Λέννοξ Μπόϊντ και τον Κυβερνήτη της Κύπρου Σερ Χιου Φουτ και υπηρεσιακούς παράγοντες.

Με τους Υπουργούς Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας Ευάγγελο Αβέρωφ και Φατίν Ζορλού παρακάθονταν οι πρέσβεις των χωρών τους στο Λονδίνο.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος κάθησε αριστερά της ελληνικής αντιπροσωπείας, έχοντας στα δεξιά του το Ζήνωνα Ρωσσίδη και στα αριστερά του το Γεώργιο Χρυσάφινη.

Απέναντι από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο κάθησε η τουρκοκυπριακή αντιπροσωπεία με επικεφαλής το Φαζίλ Κουτσιούκ που είχε από τη μια το Ραούφ

Ντενκτάς και από την άλλη τον Οσμάν Ορέκ.

Η σύσκεψη αυτή καθ' εαυτή είχε ακόμα μια ιστορική σημασία: Για πρώτη φορά Έλληνες και Τούρκοι της Κύπρου κάθονταν ο ένας απέναντι στον άλλο, σε μια προσπάθεια να βρουν λύση στο κυπριακό πρόβλημα.

Της σύσκεψης προήδρευε ο Σέλγουϊν Λόϊντ που πήρε πρώτος το λόγο (επίσημα πρακτικά του Φόρεϊν Οφφισ):

ΣΕΛΓΟΥΙΝ ΛΟΙΝΤ: Εάν είναι και δική σας επιθυμία, θα ανοίξω τις εργασίες της διάσκεψης με δήλωση εκ μέρους της Κυβέρνησης της Αυτού Μεγαλειότητας της Βρετανίας. Νομίζω ότι πρέπει πρώτα να τονίσω ότι η διαδικασία της διάσκεψης είναι απόρρητη, και δυνατό να συμφωνήσουμε τι θα ανακοινώνουμε στον Τύπο στο τέλος κάθε συνεδρίας, αλλά πρέπει να προσπαθήσουμε να αποτρέψουμε τον Τύπο από του να παίρνει λεπτομέρειες της διαδικασίας. Αλλως οι δημοσιογράφοι είναι σαν να βρίσκονται εδώ παρόντες.

Υποδεχόμαστε με ικανοποίηση το γεγονός ότι η διάσκεψη αυτή πραγματοποιείται. Νομίζω ότι ορισμένοι από μας εδώ εργάστηκαν για αρκετό χρόνο και ο Υπουργός Κοινοπολιτειών Λέννοξ Μπόϊντ και εγώ ήλθαμε για να παίξουμε το δικό μας ρόλο, εκ μέρους της Κυβέρνησης της Α.Μ. στην προσπάθεια εξεύρεσης δίκαιης λύσης.

Το πρόβλημα της Κύπρου, όπως γνωρίζουμε, παρουσιάζει πολλές δυσκολίες και προκάλεσε πολλές πικρίες στην Κύπρο και εκτός της νήσου, και αισθανόμαστε ότι έχουμε μια μεγάλη ευκαιρία σ' αυτή τη διάσκεψη, ότι πραγματικά είναι η ώρα του πεπρωμένου για την Κύπρο και για τις χώρες που σχετίζονται με το Κυπριακό.

Η διάσκεψη αυτή κατέστη πραγματικότητα λόγω των συμφωνιών που επιτεύχθηκαν στη Ζυρίχη μεταξύ της τουρκικής και της ελληνικής Κυβέρνησης. Η Ιστορία αυτών των διαπραγματεύσεων είναι γνωστή σε μας. Αρχισαν περί τα τέλη του παρελθόντος έτους και

κατέληξαν στη συμφωνία της Ζυρίχης. Η Βρετανική Κυβέρνηση γνώριζε για τις συνομιλίες που είχαν την πλήρη υποστήριξη μας, διότι φαινόταν σε μας ότι αποτελούσαν καλό δρόμο για να διαπιστωθεί κατά πόσο θα κατέληγαν σε συμφωνία επί όλων των θεμάτων μεταξύ των δύο Κυβερνήσεων, έχοντας υπ' όψη τις βασικές απαιτήσεις οποιουδήποτε σχεδίου για λύση του Κυπριακού προβλήματος. Οι βασικές απαιτήσεις ενός τέτοιου σχεδίου ήταν πραγματικά οι εξής:

ΠΡΩΤΟ: Οι στρατηγικές ανάγκες της βρετανικής Κυβέρνησης πρέπει να αντιμετωπισθούν με τρόπο ο οποίος θα είναι αδύνατο να αμφισβητηθεί και να είναι εντελώς σαφείς σε όλους.

ΔΕΥΤΕΡΟ : Θα πρέπει να υπάρξει συμβιβασμός μεταξύ των δυο κυρίων κοινοτήτων της νήσου.

ΤΡΙΤΟ: Θα πρέπει να υπάρξει επαναδημιουργία. Να επανεγκαθιδρυθούν οι φιλικές σχέσεις μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, οι οποίες είναι τόσο σημαντικές για την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο, πράγμα το οποίο αποτελεί απαίτηση για οποιαδήποτε λύση του Κυπριακού προβλήματος.

ΤΕΤΑΡΤΟ: Να δοθεί στους Κυπρίους η ευκαιρία να αναπτύξουν τους δικούς τους οργανισμούς.

Στο τέλος αυτών των διαπραγματεύσεων η βρετανική Κυβέρνηση κατέστησε σαφές στις άλλες δυο Κυβερνήσεις, ότι, δεδομένου πως οι στρατιωτικές απαιτήσεις μας θα ικανοποιηθούν με τη δημιουργία των βάσεων, υπό βρετανική κυριαρχία, μαζί με πρόνοιες για διευκολύνσεις που θα είναι απαραίτητες, η βρετανική Κυβέρνηση θα εγκρίνει τη μεταβίβαση της κυριαρχίας σε ένα νέο κράτος της Κύπρου, ένα νέο κράτος που θα δημιουργηθεί με βάση τη φιλία και με βάση τη συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και μεταξύ των κοινοτήτων της Κύπρου.

Αυτή είναι η ιστορία των συνομιλιών της Ζυρίχης και των απαιτήσεων της Κυβέρνησης της Α.Μ. η οποία κατέστη σαφής από την αρχή και η οποία δεν άλλαξε από τότε.

Δεν προτείνω να εξηγηθούν εκείνα τα έγγραφα

σε σας. Υποψιάζομαι ότι τουλάχιστον οι δυο Υπουργοί Εξωτερικών δαπάνησαν πολλές ώρες για τον καταρτισμό τους. Αλλά εάν μπορούσα να συνοψίσω σε συντομία τον σκοπό τους, όπως τον αντιλαμβάνομαι, θα πω τα εξής:

Πρώτα απ' όλα υπήρξε μια συμφωνία στη βασική διάρθρωση της Δημοκρατίας της Κύπρου και αυτή η συμφωνία προβλέπει την ύπαρξη Κυπρίου Προέδρου, Τουρκοκύπριου Αντιπροέδρου με τον καθένα να έχει το δικαίωμα βέτο σε αποφάσεις και νομοθετήματα επί εξωτερικών υποθέσεων, άμυνας και ασφάλειας.

Ακολουθως θα υπάρχει Υπουργικό Συμβούλιο που θα διορίζεται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο. Θα υπάρχει επίσης μια Βουλή αντιπροσώπων που θα εκλέγεται από όλους και θα ασχολείται με όλα τα θέματα εκτός από εκείνα που αναφέρονται στις Κοινοτικές Συνελεύσεις.

Επίσης θα υπάρχουν Κοινοτικές Συνελεύσεις οι οποίες θα ασχολούνται με καθαρώς κοινοτικά θέματα, με θέματα θρησκείας, Παιδείας, Αθλητισμού και άλλα θέματα όπως αυτά.

ΠΕΜΠΤΟ: Θα δημιουργηθούν χωριστά δημαρχεία στις πέντε μεγάλες πόλεις και θα διορισθούν ειδικά σώματα που θα συντονίζουν την εργασία. Το θέμα αυτό θα επανεξετασθεί σε τέσσερα χρόνια. Θα δημιουργηθεί ένα Ανώτατο Δικαστήριο που θα αποτελείται από δυο Ελληνοκύπριους και ένα τουρκοκύπριο ως και ένα ουδέτερο μέλος.

Επιπρόσθετα θα υπάρχουν δικαστήρια, ορισμένα από τα οποία θα αποτελούνται από μέλη μιας κοινότητας και άλλα μικτά. Θα δημιουργηθεί στρατός από **2,000** άντρες και δυνάμεις ασφαλείας (Χωροφυλακή και Αστυνομία) από **2,000** άνδρες επίσης.

Η ισορροπία μεταξύ των δυο κοινοτήτων θα διατηρηθεί με καθορισμένα ποσοστά, νομίζω μια αναλογία **70** με **30** εκτός από το στρατό που θα είναι **60** με **40**. Και η συμφωνία, όπως ανέφερα, που περιλαμβάνει τη βασική διάρθρωση θα διατηρεί τη λεπτή αυτή ισορροπία μεταξύ των δυο κοινοτήτων και θα

προβλέπει για ένα σύστημα στο οποίο θα μπορούν να συνεργάζονται στην Κυβέρνηση της νήσου. Αυτό είναι το πρώτο έγγραφο.

Το δεύτερο έγγραφο, η δεύτερη συμφωνία, είναι η Συνθήκη Εγγυήσεως μεταξύ της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ηνωμένου Βασιλείου από τη μια πλευρά και της Δημοκρατίας της Κύπρου από την άλλη.

Αυτή η συμφωνία έχει ως σκοπό να αποκλείσει το διαμελισμό της νήσου ή την Ένωση της με οποιοδήποτε άλλο κράτος. Και η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν το δικαίωμα κοινής δράσης και σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης, κεχωρισμένως, προς διατήρηση των προνοιών, οι οποίες είναι πραγματικά θεμελιώδεις πρόνοιες του νέου κράτους της Κύπρου.

Τέλος, το τρίτο έγγραφο, είναι η Συνθήκη Εγκαθιδρύσεως μεταξύ της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Δημοκρατίας της Κύπρου, η οποία προβλέπει την προστασία της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Δημοκρατίας.

Για το σκοπό αυτό θα υπάρχει τριμελές Αρχηγείο με **950** Έλληνες αξιωματικούς και άνδρες και **650** Τούρκους αξιωματικούς και άνδρες, μεταξύ των καθηκόντων των οποίων περιλαμβάνεται η επίβλεψη και εκπαίδευση του Κυπριακού Στρατού.

Η διοίκηση του αρχηγείου θα εναλλάσσεται κάθε χρόνο μεταξύ αξιωματικών της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Κύπρου.

Οι συμφωνίες αυτές επεξηγήθηκαν από τους συγκεκριμένους συναδέλφους των Υπουργών Εξωτερικών, όταν έφθασαν εδώ την περασμένη βδομάδα. Η Βρετανική Κυβέρνηση δέχεται τις συμφωνίες αυτές αντιλαμβανόμενη ότι οι Κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας έδρασαν με τη σύμφωνη γνώμη και έγκριση των ηγετών των δυο κοινοτήτων στον καταρτισμό των συμφωνιών αυτών.

Τώρα θέλω να καθορίσω τη θέση της Κυβέρνησης της Α.Μ. και να σας δώσω την ουσία της διακήρυξης την οποία κάμνω. Νομίζω ότι θα κυκλοφορήσει αργότερα στη διάσκεψη σαν έγγραφο:

Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Βρετανίας και της Βορείου Ιρλανδίας αφού εξέτασε τα έγγραφα που σχετίζονται με την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας της Κύπρου, που καταρτίστηκαν και εγκρίθηκαν από τους ηγέτες των Κυβερνήσεων της Ελλάδας και της Τουρκίας στη Ζυρίχη στις **11** Φεβρουαρίου, **1959** και λαμβάνουσα υπ' όψη τις διαβουλεύσεις στο Λονδίνο από τις **11** μέχρι τις **16** Φεβρουαρίου **1959**, μεταξύ των Υπουργών Εξωτερικών της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ηνωμένου Βασιλείου διακηρύττει:

ΠΡΩΤΟ: Υποκείμενη στην αποδοχή των απαιτήσεων όπως καθορίζονται στο τμήμα Β της διακήρυξης, αποδέχεται τα έγγραφα που ενεκρίθησαν από τους ηγέτες των Κυβερνήσεων της Ελλάδας και της Τουρκίας ως τη συμφωνία για τελική διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Με την εξαίρεση των περιοχών Ακρωτηρίου- Επισκοπής-Παραμαλίου και της περιοχής Δεκέλειας- Περγάμου- Αγίου Νικολάου- Ευλοφάγου, οι οποίες θα διατηρηθούν υπό πλήρη βρετανική κυριαρχία, επιθυμούν να μεταβιβάσουν την κυριαρχία της νήσου Κύπρου στη Δημοκρατία της Κύπρου υπό τους ακόλουθους όρους:

Α: Τέτοια δικαιώματα διασφαλίζουν στην Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου που θα είναι απαραίτητα για να καταστήσουν τις δυο περιοχές που αναφέρονται πιο πάνω, για να χρησιμοποιούνται ουσιαστικά σαν στρατιωτικές βάσεις, περιλαμβανομένων μεταξύ άλλων των δικαιωμάτων που αναφέρονται μεταξύ άλλων στο παράρτημα που επισυνάπτεται και ότι ικανοποιητικές εγγυήσεις πρέπει να δοθούν από την Ελλάδα, την Τουρκία και τη Δημοκρατία της Κύπρου για την ακεραιότητα των περιοχών αυτών που θα τεθούν υπό βρετανική κυριαρχία.

Β: Η πρόνοια αυτή πρέπει να γίνει με συμφωνία για:

α. Την προστασία των θεμελιωδών ανθρωπίνων

δικαιωμάτων των διαφόρων κοινοτήτων της νήσου.

β. Την προστασία των ενδιαφερόντων των μελών της Δημόσιας Υπηρεσίας στην Κύπρο.

γ. Τον καθορισμό της εθνικότητας των προσώπων που επηρεάζονται από τη συμφωνία.

δ. Την ανάληψη από την Κυβέρνηση της Κύπρου των κατάλληλων υποχρεώσεων της παρούσης Κυβέρνησης της Κύπρου, περιλαμβανομένων και των απαιτήσεων.

ΤΡΙΤΟ: Οτι η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου αποδέχεται το προσχέδιο της Συμφωνίας Εγκαθίδρυσης μεταξύ της Δημοκρατίας της Κύπρου, της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας και θα συνεργασθεί με τα μέρη αυτά από κοινού για την άμυνα της Κύπρου.

Αυτή είναι η διακήρυξη μας. Υπάρχει μια φανερή παράλειψη από αυτήν και αυτό είναι ό,τι μπορεί να χαρακτηριστεί σαν πρόγραμμα γεγονότων που θα οδηγήσουν στη μεταβίβαση της κυριαρχίας. Αυτό το πρόγραμμα είναι θέμα με το οποίο μπορούμε καθαρά να ασχοληθούμε κατά την πορεία των συνομιλιών μας.

Αυτή είναι η διακήρυξη μας λαμβάνοντας υπ' όψη τις συμφωνίες της Ζυρίχης.

Το άλλο σημείο, το οποίο θια ήθελα να εγείρω είναι ότι στη Συμφωνία Εγγυήσεως την οποία θα θέλαμε να έχουμε, θα θέλαμε να προσθέσουμε ένα νέο άρθρο το οποίο έχει ως εξής:

" Το Βασίλειο της Ελλάδας, η Δημοκρατία της Τουρκίας και η Δημοκρατία της Κύπρου, αναλαμβάνουν να σεβασθούν την ακεραιότητα των περιοχών που θα παραμείνουν υπό την κυριαρχία του Ηνωμένου Βασιλείου με την ίδρυση της Δημοκρατίας της Κύπρου, και να εγγυηθούν τη χρήση από το Ηνωμένο Βασίλειο των δικαιωμάτων που θα διασφαλισθούν στο Ηνωμένο Βασίλειο από τη Δημοκρατία της Κύπρου, σύμφωνα με τη διακήρυξη της Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου "από την ημέρα αυτή μέχρι την τάδε ημέρα". Αυτή είναι η επίσημη πλευρά.

Ο Υπουργός Αποικιών με υπενθύμισε για το παράρτημα, το οποίο προβλέπει τις απαιτούμενες διευκολύνσεις για τη λειτουργία των βάσεων. Δεν

θεωρώ χρήσιμο να το διαβάσω σήμερα, διότι αυτό θα εμφανισθεί στο έγγραφο όταν θα κυκλοφορήσει.

Εχουμε βασίσει τη διακήρυξή μας στη συμφωνία της Ζυρίχης. Εχουμε μπροστά μας τώρα εμείς το άρθρο το οποίο έχουμε προτείνει στη συμφωνία Εγγυήσεως για να διατηρήσουμε τη θέση που έχει αναφερθεί στη διακήρυξη.

Τώρα αυτό ίσως νομίσετε ότι είναι ένα έγγραφο με πολύ επίσημους όρους, αλλά βεβαίως, εάν θα υπάρξει αυτό το νέο κράτος, εάν η κυριαρχία θα μεταβιβασθεί, υπάρχουν πολλά πρακτικά μέτρα που πρέπει να αντιμετωπισθούν με μεγάλη σπουδαιότητα. Θέματα που θα επηρεάσουν τη μελλοντική ευτυχία και ευμερία του λαού της Κύπρου.

Υπάρχουν πολλά οικονομικά θέματα. Προς το παρόν η Κυπριακή Κυβέρνηση λαμβάνει βοήθεια σε μεγάλο βαθμό από το Υπουργείο Οικονομικών της Βρετανίας. Υπάρχουν πολλά οικονομικά προβλήματα. Υπάρχει ολόκληρο το πρόβλημα της σύστασης του Στρατού και των δυνάμεων ασφαλείας. Υπάρχει το θέμα της προστασίας των ενδιαφερόντων των μικρών κοινοτήτων, και υπάρχουν μαζικά προβλήματα διοίκησης πολυσύνθετα.

Τώρα θα σας αναφέρω αυτό με πολλή φιλία. Έχοντας προβεί στη διαήρυξη αυτή, έχοντας λάβει την απάντηση για μεταβίβαση της κυριαρχίας με βάση την απόφαση που έχω αναφέρει, η άποψη μας είναι καλύτερα να συντομεύουμε. Δε θέλουμε αχρείαστη καθυστέρηση. Θέλουμε να προχωρήσουμε με τον προγραμματισμό και τη διοικητική εργασία που απαιτείται όσο γρήγορα μπορούσε. Ένα πολύπλοκο πρόβλημα είναι το θέμα της εθνικότητας, τόσο των Κυπρίων στη νέα Δημοκρατία της Κύπρου, όσο και της εθνικότητας των Κυπρίων που ζουν στο εξωτερικό και υπάρχει μεγάλος αριθμός πολύπλοκων προβλημάτων που πρέπει να διευθετηθεί. Και όπως ανέφερα, επειδή σας έχω προειδοποιήσει το πρωί για μερικές από τις δυσκολίες, δεν νομίζω ότι για το λόγο αυτό, δεν θα προσπαθήσουμε να καθυστερήσουμε τη διαδικασία.

Μια και έχουμε λάβει την απόφαση, εάν η απόφαση μας γίνει δεκτή, εάν η διακήρυξη μας, την οποία έκαμα σήμερα επίσημα, γίνει αποδεκτή, με τη μεγαλύτερη καλή διάθεση, θα προχωρήσουμε για να φέρουμε σε πέρας, το συντομότερο δυνατό, τη δημιουργία του νέου κράτους, με το οποίο ελπίζουμε να έχουμε πολλούς δεσμούς και κοινά ενδιαφέροντα και αίσθημα μεγάλης φιλίας.

Ετσι με πραγματική ειλικρίνεια, διότι για μας είναι μια σημαντική απόφαση, ένα σημαντικό θέμα πολιτικής, προβαίνω στη διακήρυξη αυτή εκ μέρους της Κυβέρνησης της Αυτού Μεγαλειότητας.

ΑΒΕΡΩΦ (Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας):

Κύριε Πρόεδρε, πριν πάρω το λόγο θα ήθελα να δηλώσω στους βρετανούς φίλους μου, ότι συνήθως μιλώ στη γαλλική και ρωσική διεθνώς και χρειάζεται μεγάλο κουράγιο να μιλώ στην αγγλική και ζητώ την επικείκεια σας γι' αυτό και δυνατό να διορθώνω τον εαυτό μου κάποτε κατά τη χρησιμοποίηση των λέξεων.

Ευχαριστώ Κύριε Πρόεδρε για την πρόσκληση που αποστείλατε σε μας αμέσως μετά που σας ενημερώσαμε για τις συμφωνίες μας, όπως επίσης και για τη διακήρυξη που έχετε κάνει και επί της οποίας δεν χρειάζεται να ασχοληθώ για πολύ, εφ' όσον οι σκέψεις μας είναι εντελώς καθαρές επί του θέματος.

Είναι καλώς γνωστό ότι η Ελλάδα αγωνίστηκε για τέσσερα ή πέντε χρόνια επί του Κυπριακού προβλήματος για τα αιτήματα των ελληνοκυπρίων. Αλλά η Ελλάδα έκαμε αυτό χωρίς πνεύμα εχθρότητας. Η Ελλάδα το έπραξε αυτό με πνεύμα καλής διάθεσης και ηθικής και ιστορικού καθήκοντος. Νομίζω ότι έγιναν πολλά λάθη από όλες τις πλευρές. Φυσικά πιστεύουμε ότι κάναμε το παν. Αλλά και οι άλλες χώρες πιστεύουν επίσης ότι έκαναν το ίδιο και σεβόμαστε την άποψη αυτή. Κατά τη διάρκεια του πολιτικού αγώνος του Κυπριακού προβλήματος απεκαλύφθη ότι υπήρχαν πολλές δυσκολίες, αντικειμενικές πολιτικές δυσκολίες και εσωτερικές πολιτικές δυσκολίες και ψυχολογικές και συναισθηματικές δυσκολίες σε

πολλές χώρες και πολλούς λαούς.

Αυτού του είδους οι δυσκολίες, αντικειμενικές, εσωτερικές, πολιτικές και ψυχολογικές απεκαλύφθησαν και ήτο αναγκαίο να φθάσουμε σε κάποιο συμβιβασμό.

Αναφέρομαι σε τί είπαν μερικοί πεπειραμένοι πολιτικοί άντρες για την πολιτική. Βλέπουμε ότι ο Βίσμαρκ είπε ότι "είναι η τέχνη της πιθανότητας". Ο Παναγναρέ είπε ότι "είναι τέχνη της εξεύρεσης πρακτικών λύσεων".

Εγώ πιστεύω ότι η πολιτική δεν είναι η τέχνη των πιθανοτήτων, αλλά η τέχνη της εξεύρεσης του τι ένας επιθυμεί και του τι είναι ακατόρθωτο.

Έτσι μετά από πέντε χρόνια δυσκολιών για το λαό της Κύπρου, που είναι αγαπητός σε μας και μετά που μελετήσαμε τις αντιδράσεις στον κόσμο αυτού του πολύ επικίνδυνου θέματος, αποφασίσαμε να ερευνήσουμε και να δούμε εάν μπορούμε να βρούμε λύση συμβιβασμού στα πλαίσια του πνεύματος "της τέχνης των πιθανοτήτων".

Είχαμε μακρές συνομιλίες με το φίλο μου κ. Ζορλού μέσα σε πνεύμα ειλικρίνειας και δικαιοσύνης, μέσα στο πνεύμα "ούτε της Ελλάδας ούτε της Τουρκίας, ούτε των ελληνοκυπρίων ούτε των τουρκοκυπρίων" ώστε κανένας να μη είναι νικητής και κανένας ηττημένος, αλλά ο καθένας να είναι σχετικά ικανοποιημένος.

Ήταν φανερό ότι κανένας δεν θα είχε το εκατό του τι ήθελε, αλλά θα είχε τα θεμελιώδη ενδιαφέροντα του διασφαλιζόμενα με τον καλύτερο τρόπο. Νομίζουμε ότι στον αγώνα για την εξεύρεση λύσης, θα πρέπει να καλύψουμε σχετικώς τα ενδιαφέροντα του κάθε μέρους. Και το κατορθώσαμε. Μετά από μακρές συνομιλίες και διαπραγματεύσεις, οι οποίες πολλές φορές δεν ήσαν πολύ εύκολες, διότι το πρόβλημα ήταν πολύπλοκο, νομίζω ότι φθάσαμε σε λύση, σε μια συμφωνία στην οποία οι αρχές της Δημοκρατίας και της μοντέρνας ανθρωπότητας, ως επίσης και οι θεμελιώδεις αρχές του καθενός, διατηρούνται.

Διότι στη λύση αυτή αισθανθήκαμε ότι ο λαός

της Κύπρου, ο συνήθης κάτοικος της Κύπρου, πρέπει να είναι ελεύθερος και ανεξάρτητος να αποφασίζει για την καλοπέρασή του.

Διαχωρίσαμε όλα τα θέματα που έπρεπε να διαχωρισθούν, διότι είναι εντελώς διαφορετικής φύσεως, ως για παράδειγμα, θρησκευτικά θέματα. Σεβαστήκαμε την πλειοψηφία που είναι μεγάλη και η πλειοψηφία που είναι πολύ μεγάλη, έχει μεγαλύτερο ρόλο στη διοίκηση. Αλλά επίσης δώσαμε στη μειοψηφία όχι μόνο δικαιώματα, αλλά ικανοποιητική θέση στη διοίκηση. Κι' επίσης ο τρόπος της διοίκησης είναι τέτοιος, ώστε οι Τούρκοι της Κύπρου, δεν θα αισθάνονται ότι εξαρτώνται από την πλειοψηφία εάν η πλειοψηφία επιθυμήσει να μη είναι ειλικρινής.

Επίσης υπάρχουν πρόνοιες για την ασφάλεια της Τουρκίας, αλλά όχι λίγο, η ασφάλεια που χρειάζεται η Βρετανία έχει καλυφθεί σε τέτοιο σημείο, ώστε δεν τις συζητήσαμε, διότι ήταν αδύνατο να μην καλυφθεί ως ήθελε η βρετανική Κυβέρνηση.

Φθάνοντας στη συμφωνία επί των γραμμών αυτών, η οποία επιμένω ότι σέβεται τις αρχές της δημοκρατίας και τα ενδιαφέροντα των ηγετών κάθε μέρους, είχαμε τις τελευταίες συναντήσεις στη Ζυρίχη με την παρουσία των αρχηγών των Κυβερνήσεων μας και μετά από πέντε μέρες νέων συζητήσεων υπογράψαμε μια συμφωνία.

Υπογράψαμε αυτές τις συμφωνίες διότι αυτό βρίσκεται στα κοινά ενδιαφέροντα των χωρών μας, εν μέσω ενός κόσμου, ο οποίος είναι γεμάτος κινδύνους που δεν μας επιτρέπεται να τους παραβλέψουμε. Υπογράψαμε αυτές τις συμφωνίες, διότι αισθανόμαστε ότι καλύπτουν σχετικά και απόλυτα ικανοποιητικά τα ενδιαφέροντα του λαού της Κύπρου εξ ολοκλήρου.

Επίσης υπογράψαμε αυτές τις συμφωνίες διότι ο σεβαστός άνθρωπος που βρίσκεται επι κεφαλής της Ελληνικής κοινότητας στην Κύπρο και τον οποίον θεωρούμε σε όλες μας τις συνομιλίες ως αντιπροσωπεύοντα τη θεληση των ελληνοκυπρίων, όταν πληροφορήθηκε από μας, δήλωσε ότι συμφωνούσε με τις

συμφωνίες αυτές.

Δεν νομίζω ότι υπογράψαμε απλώς γιατί είχαμε τη σύμφωνη γνώμη του. Υπογράψαμε νομίζω διότι ήταν η πεποίθησή μας, ότι φθάσαμε στη σχετικά καλύτερη δυνατή λύση. Αλλά θέλω να προσθέσω ότι λάβαμε υπ' όψη την άποψη του για το βασικό λόγο ότι είχαμε διακηρύξει κατά τις διαπραγματευτικές συνομιλίες μας, ότι δεν θα επεβάλλαμε τις αποφάσεις αυτές με τη βία ή με άλλους τρόπους επί των ελληνοκυπρίων.

Θα ήθελα να ασχοληθώ και με ένα άλλο θέμα (το οποίο δεν συζητήθηκε κατά τις συνομιλίες μας με τον κ. Ζορλού), στο θέμα του κατά πόσον η Δημοκρατία της Κύπρου θα παραμείνει στη βρετανική Κοινοπολιτεία ή όχι. Πιστοί στις αρχές μας ότι δεν θέλουμε να επιβάλουμε τίποτε, θα ήθελα να απαντήσω στο ερώτημα αυτό λέγοντας ότι δεν θα πάρουμε καμιά θέση. Εναπόκειται σ' αυτούς να αποφασίσουν εάν θα ήθελαν να παραμείνουν στη βρετανική Κοινοπολιτεία ή όχι. Δεν θα επιτρέψω στον εαυτό μου να πει τι πιστεύουμε ότι πρέπει να γίνει, διότι δεν είμαι εγώ που θα αποφασίσω.

Τώρα έχοντας δηλώσει αυτό, πρέπει να πω ότι η διακήρυξη ότι δεν θα επιβάλουμε στο λαό της Κύπρου ότι αποφασίσαμε δεν σημαίνει ότι δεν παραμένουμε σταθεροί σ' αυτά. Η Ελληνική Κυβέρνηση πάντοτε τίμησε τις αποφάσεις της και θα τιμήσει και τις αποφάσεις της και στην περίπτωση αυτή. Αυτή είναι μια επίσημη συμφωνία που υπέγραψε ο Πρωθυπουργός μας και θα υποστηρίξουμε αυτή τη συμφωνία. Οτι περιέχει η συμφωνία είναι η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας στο θέμα της Κύπρου. Και επιπλέον θα πούμε στους αδελφούς μας στην Κύπρο, τους αγαπητούς μας αδελφούς της Κύπρου, ότι εξ όσων γνωρίζουμε καλύτερα και κατά την καλύτερη μας πείρα, πιστεύουμε ότι η συμφωνία στην οποία καταλήξαμε, είναι η καλύτερη δυνατή συμφωνία στην οποία ήταν δυνατό να καταλήξουμε υπό τις περιστάσεις.

Είναι, Κύριε Πρόεδρε, μέσα σ' αυτό το πνεύμα

που έχοντας διαβάσει τη διακήρυξη σας, θα ήθελα να διακηρύξω εξ ονόματος της Ελληνικής Κυβέρνησης, ότι αποδέχομαι τη διακήρυξη μαζί με τα έγγραφα που ενέκριναν οι Ηγέτες των Κυβερνήσεων της Ελλάδας και της Τουρκίας όπως περιλαμβάνονται στην τελική συμφωνία.

Θα ήθελα να προβώ μόνο σε μια παρατήρηση. Μιλήσαμε με πολύ μεγάλα λόγια για το χρόνο της μεταβίβασης της κυριαρχίας βάσει των όρων που έχετε αναφέρει. Θα ήθελα να τονίσω ότι για την Ελληνική Κυβέρνηση, ο χρόνος πρέπει να είναι σύντομος. Είναι σημαντικό, εφ' όσον αποτελεί το προϊόν συμφωνίας συμβιβασμού, να καθορισθεί η ημερομηνία και πιστεύουμε ότι η ημέρα δεν πρέπει να είναι πολύ περιορισμένη.

Εξετάσαμε το θέμα, όχι μόνο με τον κ. Ζορλού, αλλά επίσης με το λαό της Κύπρου και σταθερά πιστεύουμε ότι η ημέρα αυτή πρέπει να είναι σύντομα με άλλα λόγια πρέπει να καταλήξουμε σε κατάλληλη συμφωνία πριν από το τέλος του 1959. Εάν σε μερικά σημεία υπάρχουν μερικές δυσκολίες, αυτά μπορούν να αφεθούν αργότερα. Αυτή είναι η θέση της Ελληνικής Κυβέρνησης και νομίζω ότι το έκαμα απολύτως σαφές.

Θα ήθελα να προσθέσω ότι έχοντας δηλώσει αυτά που ανέφερα πριν ένα λεπτό στους Ελληνοκυπρίους, οφείλω επίσης να τα πω στους Τουρκοκυπρίους, ότι είναι βαθιά η πίστη μας ότι κάναμε μια δουλειά, η οποία είναι χρήσιμη επίσης και γι αυτούς, διότι τους παρέχει ό,τι χρειάζοντο σαν αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων του Υπουργού Εξωτερικών της Τουρκίας.

Επίσης τους παρέχει την πιθανότητα, σε πνεύμα συνεργασίας με τους Έλληνες, με τους οποίους έζησαν για αιώνες, να ζήσουν ειρηνικά και συνεργαζόμενοι, να ζήσουν σε ένα ανεξάρτητο νησί, που θα κυβερνάται από όλους τους κατοίκους, για το καλό όλου του λαού. Έτσι νομίζω ότι έφθασε η στιγμή για μια συμφωνία μετά από την οποία όλος ο λαός της Κύπρου πρέπει να αρχίσει να εργάζεται αμέσως για τον καταρτισμό ενός

νέου Συντάγματος στα πλαίσια των θεμελιωδών άρθρων της Ζυρίχης.

Εφθασε η στιγμή να εργασθούμε για τη μεταβίβαση της εξουσίας στην Κύπρο, για την οργάνωση του νέου κράτους και για την αναδιοργάνωση της νήσου για το καλό του λαού της.

Η Ελληνική Κυβέρνηση επιθυμεί πολύ όπως οι Κύπριοι συμφωνήσουν σ' αυτό -όλοι οι Κύπριοι- και όπως αυτή η εποικοδομητική και ειρηνική εργασία αρχίσει. Η Ελληνική Κυβέρνηση είναι πεπεισμένη ότι πράττοντας αυτό οι Κύπριοι δεν πράττουν το μόνο πράγμα που πρέπει να πράξουν, αλλά επίσης ότι βοηθούν τις δυο χώρες που η νήσος αγαπά περισσότερο από τις άλλες, δηλαδή τη μια από την οποία προέρχεται η πλειοψηφία και την άλλη από την οποία προέρχονται οι άλλοι.

Μας λέχθηκε ότι ζούμε σε ένα κόσμο, στον οποίο ο κομμουνισμός επεκτείνεται γιγαντιαία. Από τις ακτές του βορρά υπάρχει ένα μεγάλο βάρος πιέζοντας προς τα κάτω την Ελλάδα και το οποίο αρχίζει από τα βουνά των Βαλκανίων και καταλήγει στους πάγους της Μόσχας. Οι δυο χώρες μας, η Ελλάδα και η Τουρκία, περιστοιχιζόμενες από αυτούς τους κινδύνους, δεν μπορούν να αντέξουν στην έχθρα που έχει δημιουργηθεί, λόγω του Κυπριακού προβλήματος. Είναι υποχρεωμένες να προσεγγισθούν και μόνο με αυτό θα μπορούν να ελπίζουν- όχι να είναι βέβαιες αλλά να ελπίζουν- ότι θα επιβιώσουν και να ανακόψουν τα κύματα που τις κυκλώνουν και τα οποία αυξάνονται.

Η Ελληνική Κυβέρνηση, συνεπώς, θα κάνει το παν σήμερα και αύριο να διατηρήσει την πολιτική αυτή και να λύσει το Κυπριακό πρόβλημα πάνω στις γραμμές που καθορίστηκαν στη Ζυρίχη, με τη σκέψη να δημιουργήσει ειρηνική και εποικοδομητική συνεργασία στη νήσο.

ΖΟΡΛΟΥ (Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας):
Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να εξηγήσω ότι θα ήταν ακόμη περισσότερο δύσκολο για μένα από το φίλο μου να εκφρασθώ στα αγγλικά.

Πρώτα απ' όλα πρέπει να ευχαριστήσω τη βρετανική αντιπροσωπεία που μας έδωσε την ευκαιρία να έλθουμε εδώ, μαζί με τους αντιπροσώπους των δυο κοινοτήτων της νήσου, για να μπορέσουμε να συζητήσουμε τις συμφωνίες στις οποίες κατέληξαν στη Ζυρίχη οι Κυβερνήσεις Τουρκίας και Ελλάδας.

Θα πρέπει να εκφράσω τις ευχαριστίες μου για την απόφαση που έχετε ήδη λάβει με το να αποδεχθείτε τις συμφωνίες αυτές.

Μπορώ να σας πω αμέσως ότι όσον αφορά την τουρκική Κυβέρνηση, συμφωνούμε απόλυτα με τη διακήρυξη στην οποία έχετε ήδη προβεί πριν από λίγα λεπτά, εκ μέρους της βρετανικής Κυβέρνησης σχετικά με την Κύπρο.

Επίσης πρέπει να ευχαριστήσω το φίλο μου κ. Αβέρωφ για τα ευγενικά του λόγια και την πλήρη εξήγηση που έδωσε στις συμφωνίες στις οποίες καταλήξαμε στη Ζυρίχη. Οι συμφωνίες αυτές αποτελούν το αποτέλεσμα μακρών συνομιλιών και μακρών διενέξεων οι οποίες ατυχώς προκαλούν περισσότερο από σκιά στις καλές σχέσεις μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας, ως επίσης και στις σχέσεις μεταξύ της Τουρκίας και της ελληνικής κοινότητας της Κύπρου.

Οι δυο Κυβερνήσεις μας, εμπνεόμενες από το πνεύμα των ηγετών του Αιτατούρκ και του Βενιζέλου, έκαμαν το παν για να βρουν μια συμφωνία. Περάσαμε σκληρές στιγμές και βρήκα τον κ. Αβέρωφ σαν πολύ σκληρό διαπραγματευτή. Δεν θέλω να ληφθεί αυτό σαν παράπονο, αλλά το αναφέρω για να σας δείξω πόσο δύσκολος ήταν ο αγώνας μας. Νομίζω ότι λέγοντας αυτά θα ήθελα να προβώ προς τον κ. Αβέρωφ σε ένα κομπλιμέντο, διότι υπερασπιζόταν με τόσο καλό τρόπο, τόσο τα ενδιαφέροντα της τουρκοκυπριακής, όσο και της ελληνοκυπριακής κοινότητας.

Τώρα επιτρέψτε μου να πω μερικά λόγια για τη φύση των συμφωνιών στις οποίες καταλήξαμε στη Ζυρίχη. Πρώτα θα ήθελα να τονίσω ότι η συμφωνία της Ζυρίχης αντιπροσωπεύει μια δεσμευτική και τελική λύση, η οποία χρειάζεται μόνο τη συγκατάθεση της

Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία δεν ήταν παρούσα στη διάσκεψη της Ζυρίχης, για να τεθεί σε εφαρμογή.

Με το πνεύμα φιλίας και αμοιβαίας κατανόησης που ενέπνευσε τις συνομιλίες που πραγματοποιούνται στο Λονδίνο τις τελευταίες μέρες η συγκατάθεση αυτή έχει ήδη επιτευχθεί ώστε τώρα μπορούμε να βλέπουμε την εργασία που επιτεύχθηκε στη Ζυρίχη ως αντιπροσωπεύουσα την ισχυρή και σταθερή καθιέρωση της πολιτικής των Κυβερνήσεων μας.

Και νομίζω ότι αποδέχομαι όσα ελέχθησαν από τον κ. Αβέρωφ. Δεν θέλουμε να τις επιβάλουμε στις δυο κοινότητες, αλλά νομίζω ότι είχαμε την ευκαιρία να έχουμε επαφές μαζί τους κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων.

Νομίζω ότι αυτό θα αποτελούσε την καλύτερη λύση την οποία μπορούμε να βρούμε, εάν πραγματικά θέλουμε να διευθετήσουμε και να εγκαθιδρύσουμε συνεργασία χωρίς να καταλήξουμε σε εξστρεμιστικές λύσεις με τις δυο κοινότητες στην Κύπρο.

Το δεύτερο σημείο, στο οποίο θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας, είναι ότι η συμφωνία, στην οποία καταλήξαμε στη Ζυρίχη, αντιπροσωπεύει το αποτέλεσμα μακρών και πολύπλοκων συζητήσεων. Αυτό οδήγησε σε συμβιβαστική λύση, η οποία αποτελεί ένα σύνολο, από το οποίο δεν είναι δυνατό να μετακινήσουμε ένα απλό μέρος χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο ολόκληρη η λύση. Ο λόγος που το αναφέρω αυτό δεν είναι ο φόβος ότι κάτι τέτοιο θα συμβεί, αλλά να υπενθυμίσω τη διάσκεψη για τη σημασία του να ενθυμούμεθα αυτό το σημείο.

Τέλος, το τρίτο σημείο, το οποίο θα ήθελα να εγείρω είναι ότι δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι όσον αφορά το Κυπριακό πρόβλημα η συμφωνία της Ζυρίχης αντιπροσωπεύει τον τερματισμό ενός μακρού και ακανθώδους δρόμου, όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων μερών και ιδιαίτερα τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Η Ζυρίχη αποτελεί το σημείο έναρξης της επιστροφής του πνεύματος ειλικρινούς

συνεργασίας.

Νομίζω ότι το τελευταίο αυτό σημείο είναι το πλέον σημαντικό θέμα της διάσκεψης της Ζυρίχης και ένα το οποίο δίδει σε μας τη μεγαλύτερη ελπίδα για το μέλλον, ότι η ύπαρξη και η ευτυχία της Κύπρου θα επικρατήσει.

Πριν τελειώσω το λόγο μου, παρακαλώ να μου επιτραπεί να τονίσω ένα σημείο: Θέλω να πω πόσο ευτυχείς είμαστε με το να συναντούμε μεταξύ μας τους αντιπροσώπους των δυο κοινοτήτων και ελπίζω ότι θα βρουν μεταξύ τους το ίδιο πνεύμα συνεργασίας που υπάρχει μεταξύ μου και του κ. Αβέρωφ και μεταξύ των Πρωθυπουργών της Τουρκίας και της Ελλάδας.

Ο Μακάριος παρακολουθούσε χωρίς να επεμβαίνει. Και σαν ήλθε η ώρα του ήγειρε κάποιες προκαταρκτικές ενστάσεις.